

DIMENSI BAHARU PENGGUNAAN UNGKAPAN DARJAH PENGHABISAN DALAM DIALEK KEDAH

Yusniza Yaakub
yusniza@uum.edu.my

Hishamuddin Isam
din@uum.edu.my

Faizah Ahmad
a.faizah@uum.edu.my

Universiti Utara Malaysia

ABSTRAK

Penulisan ini dihasilkan bagi menelusur perkembangan ungkapan darjah penghabisan dalam dialek Kedah yang digunakan oleh penuturnya. Darjah penghabisan ialah pernyataan perbandingan yang paling tinggi yang hadirnya selepas kata adjektif. Kebelakangan ini, selaras dengan sifat bahasa yang sentiasa berkembang dan berubah-ubah, dialek Kedah juga telah mengalami perkembangan dan perubahan dari segi kosa kata dan istilahnya. Perubahan ini berlaku akibat daripada pengaruh media yang mendominasi kehidupan masyarakat, khususnya golongan remaja. Terdapat perubahan penggunaan kosa kata oleh golongan ini bagi disesuaikan dengan situasi semasa berbanding dengan penutur dewasa. Tumpuan kajian ialah penggunaan ungkapan darjah penghabisan yang dipadankan dengan jenis kata adjektif seperti yang dibincangkan dalam *Tatabahasa Dewan* (2014) dan *Nahu Melayu Mutakhir* (2009). Seramai 20 responden telah dijadikan subjek kajian bagi menjawab soalan-soalan yang dikemukakan. Hasil kajian diharap dapat memaparkan pola terkini penggunaan ungkapan darjah penghabisan dialek Kedah, di samping menambah khazanah kosa kata bahasa Melayu.

Kata kunci: *dimensi baharu, ungkapan darjah penghabisan, kata adjektif, penutur dialek Kedah, dialek Kedah.*

Pendahuluan

Ungkapan darjah penghabisan merujuk pernyataan perbandingan yang paling tinggi dan termasuk dalam kategori kata adjektif bentuk perbandingan (Nik Safiah Karim, Farid M. Onn, Hashim Musa & Hamid Mahmood, 2014). Asmah (2009) merujuk ungkapan darjah penghabisan sebagai tingkat kepalingan. Beliau menyatakan bahawa frasa sifat dalam tingkat kepalingan ini boleh terdiri daripada dua bentuk, iaitu struktur *paling + kata sifat* dan frasa sifat minimal, iaitu kata sifat minimal iaitu kata sifat dengan awalan *ter-*.

Ungkapan darjah penghabisan dalam kalangan penutur bersifat rencam. Hal ini disebabkan oleh kepelbagaian dialek di Malaysia yang digunakan oleh penutur mengikut daerah tempat tinggal masing-masing seperti Kedah, Kelantan, Terengganu, Johor, Perak dan sebagainya. Dialek-dialek tersebut mempunyai keunikan dan keistimewaan yang tersendiri berdasarkan ciri fonologi, morfologi, sintaksis, semantik dan leksikalnya. Begitu juga halnya dengan dialek Kedah. Dialek Kedah mempunyai ciri-ciri tersendiri yang dituturkan dari Perlis sampai ke Perak Utara, dan juga Pulau Pinang. Menurut Asmah (1993), dialek Kedah boleh dibahagikan kepada beberapa subdialek yang terdiri daripada subdialek Perlis-Langkawi, Kedah Persisiran, Kedah Utara, dan Pulau Pinang. Rajah di bawah menunjukkan kawasan lingkungan dialek negeri Kedah.

Rajah 1: Peta Kawasan Dialek Kedah

Rajah 1 di atas menunjukkan kawasan lingkungan dialek Kedah yang meliputi negeri Perlis hingga ke Perak Utara. Setiap subdialek yang dinyatakan mempunyai ciri dan keistimewaan yang tersendiri yang dimiliki oleh penutur jati di kawasan subdialek tersebut (Fazal Mohamed, & Nurulafiqah, 2012). Satu daripada ciri unik yang membezakan antara kawasan subdialek ini dengan subdialek yang lain ialah penggunaan ungkapan darjah penghabisan.

Ungkapan darjah penghabisan dialek Kedah dikatakan mempunyai kelainan daripada bahasa standard kerana penutur Kedah tidak menggunakan kata ‘sangat’, ‘paling’ dan ‘amat’ dalam mengungkapkan darjah penghabisan bagi kata adjektif, sebaliknya menggantikannya dengan perkataan lain bagi menunjukkan sifat atau situasi yang amat sangat. Ungkapan darjah penghabisan dalam dialek Kedah amatlah pelbagai berbanding kata penguat dalam bahasa Melayu baku yang agak terhad jumlahnya, seperti *amat*, *sangat*, *terlalu*, *sungguh*, *benar* dan *nian*. Berbagai-bagai ungkapan darjah perbandingan digunakan untuk menguatkan sifat kata adjektif warna. Kata penguat *merengak* digunakan untuk warna merah dan juga kuning. Di samping itu ungkapan darjah penghabisan ini juga digunakan untuk kata adjektif pancaindera *busuk*. Kata *merengak* digunakan dalam dialek Selangor dengan maksud ‘berbau keras’ (Kamus Dewan, 2005).

Terdapat juga ungkapan darjah penghabisan dalam dialek Kedah yang sama dengan perkataan dalam bahasa Melayu baku, seperti *legam* untuk hitam, *menyala* untuk kuning dan merah dan *terik* untuk panas.

Dewasa ini, telah muncul satu trend baru penggunaan kata penguat dalam kalangan remaja Malaysia. Mereka cenderung menggunakan perkataan ‘*giler*’ sebagai satu-satunya kata penguat dalam sebarang situasi. Selaras dengan perkembangan bahasa, dialek Kedah juga telah mengalami perkembangan dan perubahan dari segi kosa kata dan istilahnya, begitu juga penggunaan ungkapan darjah penghabisan. Perubahan ini berlaku akibat daripada pengaruh media dan teknologi komunikasi yang mendominasi kehidupan masyarakat, khususnya golongan remaja. Hal ini demikian kerana golongan remaja tidak lagi menggunakan kata penguat dalam dialek masing-masing kerana kurang pengetahuan mengenai dialek masing-masing, di samping pengaruh bahasa slanga yang amat berleluasa dalam kalangan mereka.

Sehubungan itu, bagi melihat situasi penggunaan ungkapan darjah penghabisan ini, pengkaji telah mengedarkan borang soal selidik kepada 10 orang penutur kategori dewasa dan 10 orang pelajar sekolah menengah kategori luar bandar negeri Kedah untuk menjawab padanan ungkapan darjah penghabisan bagi kata adjektif yang diberi. Justifikasi pemilihan kedua-dua kategori responden ini kerana responden dewasa lebih terdedah penggunaan ungkapan darjah penghabisan berbanding golongan remaja. Pemilihan responden remaja luar bandar pula kerana mereka tinggal di kawasan luar bandar dan diandaikan mereka kurang terdedah dengan sistem teknologi komunikasi kini dan berkemungkinan masih lagi mengguna pakai kosa kata dan ungkapan darjah penghabisan ini.

Analisis Dan Perbincangan Penggunaan Darjah Penghabisan Dalam Kalangan Remaja Kedah.

Dalam bahagian ini, pengkaji menganalisis dan membincangkan penggunaan ungkapan darjah penghabisan dalam kalangan remaja Kedah. Hasil kajian menunjukkan bahawa terdapat pelbagai ungkapan darjah penghabisan yang mengikuti kata adjektif dalam dialek Kedah berbanding ungkapan darjah penghabisan dalam bahasa Melayu baku seperti se- + kata adjektif + gandaan + kata nama, ter- + kata adjektif, paling + kata adjektif dan kata adjektif + sekali, ter- + amat/sangat + kata adjektif dan amat/sungguh/sangat + kata adjektif + sekali. yang kata penguatnya boleh hadir di hadapan, di belakang atau bebas, seperti *sangat*, *sungguh*, *benar* dan sebagainya. Jadual 1 hingga Jadual 4 memaparkan dapatan kajian ini.

Jadual 1: Kata Adjektif Warna

Kata Adjektif	Ungkapan Darjah Penghabisan	
	Remaja	Dewasa
Hitam	legam,melegam kelit	Meghelit, legam, berkilat, legon
Hijau	melenguk, lenguk, merengau	Merengau, merengak, merenga
Merah	menyala, ang, ang-ang	Ang, menyala, ang-ang
Putih	melepak	Gebu, melepak, serlah, senggul
kuning	melehang	Merengau, merenga,

Jadual 1 menunjukkan penggunaan kata adjektif warna dalam kalangan responden. Ungkapan darjah penghabisan bagi kata adjektif warna yang digunakan oleh responden remaja dalam kajian ini agak terhad kepada warna-warna tertentu sahaja seperti hitam, merah dan kuning. Bagi kata adjektif warna putih, kebanyakan responden remaja memberikan ungkapan darjah penghabisan ‘melepak’, manakala responden dewasa pula mempunyai kerencaman ungkapan darjah penghabisan bagi merujuk warna tersebut, iaitu ‘gebu’, ‘melepak’, ‘serlah’ dan ‘senggul’. Selain itu, bagi warna merah, perkataan ‘ang-ang’ atau ‘ang’ dan ‘menyala’ digunakan oleh kedua-dua kelompok responden bagi merujuk warna yang sangat merah. Begitu juga warna hitam, kebanyakan responden mempunyai padanan yang sama ungkapan darjah penghabisannya, iaitu ‘legam’, ‘melegam’, ‘meghelit/ kelit’ dan terdapat pertambahan perkataan bagi golongan dewasa iaitu ungkapan ‘legon’ yang merujuk warna yang sangat hitam. Selain itu, bagi warna kuning dan hijau, perkataan ‘merengak’, ‘merenga’ atau ‘merengau’ digunakan oleh kedua-dua kelompok responden ini, namun ada pertambahan perkataan bagi kelompok remaja iaitu ‘melenguk’ untuk merujuk warna yang sangat hijau.

Jadual 2: Kata Adjektif Pancaindera

Kata Adjektif	Kata Adjektif Pancaindera	
	Remaja	Dewasa
Manis	Piang, melecaih, cee, ciu	Melecaih, melecac, meletin,
Masam	Piau, purit, con	Bedengung, purit
Masin	Piang, piau	Bedengung, piang,
Pahit	Dengung, bedengung	Bedengung,
Tawar	hebiaq	Hebiaq,
Comel	lote	Lote
Licin		Liau
Pedas	Dengung, bedengung	Bedesiu, berapi, bedengung

Jadual 2 menunjukkan pengunaan ungkapan darjah penghabisan yang dipadankan dengan kata adjektif pancaindera. Berdasarkan lapan kata adjektif pancaindera yang disenaraikan, tidak ada ungkapan darjah penghabisan yang dipadankan dengan kata adjektif pancaindera licin digunakan oleh responden remaja. Bagi kata adjektif pancaindera pedas pula, kebanyakan responden meletakkan ‘dengung’ sebagai ungkapan darjah penghabisan sedangkan ungkapan yang lazim digunakan ialah ‘berdengung’. Selain itu, ungkapan ‘piang’ juga agak popular digandingkan dengan kata adjektif pancaindera seperti ‘manis piang’ dan ‘masin piang’. Hal ini menunjukkan penguasaan ungkapan darjah penghabisan yang dipadankan dengan kata adjektif pancaindera yang digunakan oleh kelompok remaja agak terbatas penggunaanya, berbanding kelompok dewasa.

Jadual 3: Kata Adjektif Ukuran

Kata Adjektif	Kata Adjektif Ukuran	
	Remaja	Dewasa
Kecil	Kemetot, ketet, tet	Kotet, ketot, ketet, milek, mone
Besar	Gedabak, gedebab	Gedabak, gajah
Luas	-	Terbentang
Tinggi	Melayup	Melayup

Sebanyak empat kata adjektif ukuran disoal kepada responden. Kata adjektif ukuran pula menunjukkan penggunaan ungkapan darjah penghabisan hanya digunakan untuk kata adjektif ukuran kecil, besar dan tinggi sahaja oleh golongan remaja, manakala kata adjektif ukuran luas tiada responden remaja yang menjawabnya. Untuk responden kelompok dewasa, terdapat penambahan ungkapan darjah penghabisan kecil dan besar, yang mana mereka menggunakan ‘kecil mone’ dan ‘besar gajah’ bagi merujuk sangat kecil dan sangat besar. Ungkapan ‘mone’ dalam dialek Kedah sebenarnya membawa maksud comel, cantik, segak dan gebu.

Jadual 4: Kata Adjektif Sifatan/Keadaan

Kata Adjektif	Kata Adjektif Sifatan/keadaan	
	Remaja	Dewasa
Gemuk	Gedempol, gedempoi, topui, gendut, botek	Gedempol, gedempoi
Cair	-	Ceroi, meleleh,
Penuh	melimpah	Melitin, melepui
Kering	kontang	Kontang,
Basah	Lokoih, lencun, kuyup	Kuyup, lencun, lokoih
Tumpul	kulup	Melaon, kiang
Panas	Lit-lit	Lit-lit, pedih, hau
Bodoh	Piang	Piang, bangang

gelap	Gelemat	Gelita, pekat, gelemat,
Cerah	Menerang	Menerang, benderang
Kedekut	Pahit, pait	Pahit, pait, taik hidung masin
Sejuk	gedi, bedi, dik-dik	Gedi
Gatal	merenyam	Merenyam, merela

Bagi kata adjektif sifat atau keadaan, kepelbagaian ungkapan darjah penghabisan hanya terhad pada perkataan *gemuk*, *basah*, *sejuk* dan *gatal* sahaja. Bagi kata adjektif *gemuk*, didapati responden remaja lebih pelbagai ungkapan darjah penghabisannya berbanding responden dewasa. Walau bagaimanapun hanya ungkapan botek yang menunjukkan darjah penghabisan manakala ungkapan *topui* dan gendut lazimnya digunakan dalam dialek Kedah untuk menggantikan perkataan *gemuk* dan bukannya untuk menunjukkan darjah penghabisan. Begitu juga dengan kata adjektif *sejuk* yang menunjukkan responden remaja lebih pelbagai ungkapan darjah penghabisannya seperti *bedi* dan *dik-dik*. Kata adjektif *gatal* pula menunjukkan penambahan penggunaan ungkapan darjah penghabisan *merela* dalam kalangan dewasa. Ungkapan darjah penghabisan *merenyam* boleh digunakan untuk kulit yang gatal atau sifat yang miang manakala ungkapan darjah penghabisan *merela* hanya digunakan untuk menunjukkan sifat seseorang yang miang. Kata adjektif sifat atau keadaan yang lain, hanya satu ungkapan darjah penghabisan sahaja yang diberikan seperti ‘piang’ untuk bodoh, ‘kontang’ untuk kering dan ‘melimpah’ untuk penuh. Manakala bagi kata adjektif sifat atau keadaan *cair* tiada kosa kata ungkapan darjah penghabisan yang diberikan oleh responden remaja.

Kesimpulan

Berdasarkan 30 kata adjektif yang diberikan, terdapat 24 jenis kata adjektif yang menunjukkan persamaan penggunaan ungkapan darjah penghabisan oleh kedua-dua kelompok ini. Dapatan kajian juga menunjukkan ungkapan darjah penghabisan ‘piang’ agak meluas penggunaannya dalam kalangan remaja Kedah, dan ungkapan ‘berdengung’ pula banyak digunakan oleh kelompok dewasa. Ungkapan darjah penghabisan tersebut boleh digunakan untuk beberapa kata adjektif sebagai darjah kepalingan yang amat tinggi. Contohnya seperti ‘manis piang’, ‘masin piang’, ‘bodoh piang’ dan ‘masam berdengung’, ‘masin berdengung’, ‘pahit berdengung’ dan ‘pedas berdengung’. Untuk ungkapan darjah penghabisan tinggi, kedua-dua kelompok responden menggunakan perkataan ‘melayup’ bagi merujuk sifat sangat tinggi. Sebagai sebuah bahasa daerah, dialek Kedah unik dari aspek sebutan, perbendaharaan kata dan tatabahasanya (morfologi dan sintaksis) berbanding dialek-dialek lain di Malaysia. Ungkapan darjah penghabisan dalam dialek Kedah sangat rencam sifatnya berbanding ungkapan darjah penghabisan yang digunakan dalam Bahasa Melayu baku.

Suatu perkara yang menarik daripada dapatan kajian ini ialah pengaruh bahasa asing atau dialek lain dalam penggunaan kata penguat dialek Kedah. Antara beberapa kemungkinan yang menjadi

menjadi faktor penyebab berlakunya hal ini ialah perkahwinan, pendidikan, migrasi dan asimilasi masyarakat majmuk di negeri Kedah. Contoh pengaruh asing ini ialah kata penguat ‘ang’ atau ‘ang-ang’ untuk merah (daripada bahasa Cina bermaksud ‘merah’). Selain itu, terdapat juga penggunaan kata penguat yang sama seperti yang terdapat dalam dialek lain di Malaysia seperti ‘lote’ untuk comel daripada dialek Kedah. Selain itu, hasil kajian ini juga menunjukkan ungkapan ‘giler’ yang menjadi trend dalam kalangan remaja Kedah tidak digunakan oleh responden remaja dalam kajian ini. Ini mungkin disebabkan kawasan tempat tinggal mereka yang agak terpencil di pedalaman negeri Kedah dan majoriti penduduk di kawasan tersebut menggunakan bahasa Thai sebagai Bahasa ibu dan bahasa pertuturan seharian mereka. Sebagai sebuah kajian awal, kajian ini hanya menghadkan beberapa kata adjektif sahaja kepada responden. Untuk masa akan datang, pengkaji sedang merangka kajian tentang kata penguat yang mencakupi seluruh kawasan dialek Kedah yang merangkumi seluruh negeri Kedah, Perlis, Pulau Pinang dan Perak Utara.

Rujukan

- Asmah Haji Omar. (2009). *Nahu Melayu mutakhir*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (2002). Dialek Kedah sebagai pencerminan sejarah budaya Kedah. www.mykedah2.com/10heritage/106_3_p4.htm
- Asmah Haji Omar. (1993). *Susur galur bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Dewan Bahasa dan Pustaka. (2005). *Kamus Dewan*. Kuala Lumpur: Pengarang.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan, & Nurulafiqah Suhaimi. (2012). Kata soal dalam dialek Kedah. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 12 (2), 475-493.
- Nik Safiah Karim, Farid M. Onn, Hashim Musa, & Abdul Hamid Mahmood. (2012). *Tatabahasa dewan (edisi ketiga)*. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rohani Mohd. Yusof. (2003). Kuala Kangsar sebagai zon transisi dialek. *Jurnal Bahasa*, 3 (4), 588 – 604.
- Zaharani Ahmad. (2006). Kepelbagaian dialek dalam bahasa Melayu: Analisis tatatingkat kekangan. *Jurnal e-Bangi*, 1 (1), 1 – 26.